

skulu taka stöðu og finna löysnir. Oftani verður telefonviðtalunin einsin nýtt til að gefa fólki nærri boð um framhaldandi viðgerð - eins og áfturmelding um, hvussu hefur gingist higartil o.s.fr.. Sum tíðin líður - eg hafi skjótt 10 ára á baki sum kommunulekni - so kenni eg tey flestu fólkin og viðurskipti teirra. Tá er lættari at tosa við fólk og finna fram til, hvat er best - júst fyrri tann einstaka.

Júst tað at hava framhaldandi samband við fólk, er kanska einamest áhugavert fyrri læknan. Mær nýtist ikki at spyrja so nógv, havi kanska eitt stikort á yvirflitinum hjá tí einstaka, t.d. hvar viðkomandi arbeidir o.s.fr. Serlia tann menniskjansliga síðan í mínum arbeiði, er sera áhugavert.

Tá telefonitíðin er av, koma fólk í viðtaluhúlið - og tað kunnu lættliga verða eini 25 - 30 fólk um dagin. Tá kunnu verða álvarsamir tilbúðir, men tað er júst tað spennandi í hesum arbeiði, at tú ongantíð veit, hvat kemur. Ein kommunulekni fær ikki lovi at gerast stívirn í hesum arbeiði - tó at arbeiðsbyrðan - eitt nú fyrisingarliga kann kennast tyngjandi - men ongantíð tann menniskjansliga viðgerðin!

Fólk skulu sjálvi spyrja

Hvussu kennist tað t.d. at geva fólk boð um, at tey eru álvarsliga sjúk?

- Tá talan er um slíkt, so skal læknan geva sær góðar stundir at tosa við sjúklingin. Tað er ikki altíð lætt, um 20 fólk sita í biðrúminum. Tað kann vera stressandi, men oftast gleymi eg tíðina, tí tú verður sjálfur fangaður av álvarseminum og skal royna at stuðla og hjálpa viðkomandi.

Sjálvandi ávirkar tað ein, og tú ert kanska skelkaður tá tú tosar við teir næstu tveir - triggjar sjúklingarnar aftaná, men eisini tað lærir ein at fjala við tíðina.

Er tað rætt at siga álvarsliga sjúkum fólki alt um teirra stöðu beinanvegin?

- Eg haldi ikki, at fólk eru fôr fyrri at taka ímóti sannleikanum beinanvegin. Sjálvandi kann læknan siga nógv - kanska fjala sannleikan - eisini uttan at lúga. - Eg gevi teimum heldur ókkurt at hugsa um, so tey sjálvi kunnu koma aftur at spyrja, tá tey eru til reiðar at taka móti boðunum.

Ofta vita sjúklingar, at eg havi fingið svar upp á kann-ingar ið eru gjordar, men tað hendir meir enn so, at tey ikki spyrja eftir úrlitinum, tí tey vita, at alt ikki er sum tað eigur at vera.

- Tað er eisini ein spurningur um persónleikan hjá læknanum, tí hann kann við sín mæðferð geva sjúklingum ábending um, hvat kemur.

Sølvi Winther Olsen: - Læk-nayrkíð er ein lívstíllur, sum dregur alla familjuna við sær. Vit hava ongantíð fri eins og onnur fólk, og ko-nan og börnini nýðast at góðtaka hetta. Tað krevur at karmurin um familjuna er í lagi - fyrst av øllum!

Ofta merkist á sjúklingum, at teir fara inn í seg sjálvan og við lötum siga mær - uttan at tala orð - at eg ikki skal siga nákað. Tá verja tey seg ikki fyrri læknaavgerðini, men móti mær persónliga, men skal siga sannleikan. Tá kennist tað sum tú ikki persónliga fyllir læknaliga karmarnar og tað er mótisamt, um tú t.d. ert móður ella illa fyrri á annan hátt. Læknar eru jú eisini vanlig meniskju, við vanligum gerandistrupuleikum, sum øll onnur hava. Tað er júst ikki rúmd fyrri tí læknaarbeiðinum. Tú altíð skal vera tann sterki, hjálpa og vegleiða stuðla og ugga.

- Hóast alt kann eg siga, at tað kortini er sjálsamt at álvarsmál stinga seg upp. Hóast eini 25 - 30 ymsk fólk koma í viðtalu við hvør sín um brekum dagliga, so verða bert eini trý - fimm fólk innlögð um vikuna hjá mær - og tað er heilt sjáldan, at talan er um bráfeingis innlegging.

- Tá vit hava í huga at fólk eru í øllum aldri - frá pinkumbørnun til eldri fólk - so stendur hóast alt ikki so illa til við heilsuni hjá fólki.

Læknar ikki lært fyrising

Kommunuleknan hefur ikki bert viðtali í telefon og í viðtaluhúli. Hetta er tann parturin av arbeiðinum, sum millum klokkan átta á morgni til um fyra tíðina seinnapart. Tá fer læknan at sjúkravítjan, eini trý - fyra stöð dagliga. Tá vitjanirnar eru av, skal tað fyrisingarliga arbeiðið gerast.

Sølvi Winther Olsen: - Tað er tað at allir kommunuleknanar hava skrivstovu heima. Skjáltan er altíð full av uppgávum sum skulu gerast hvønn dag - um kvöldið!

Vit hava skyldu at gera roknskapin sjálfir, umframt at vit skulu skriva váttnar um pensiónsmóknir, avlammingsmóknir, tryggingar-móksknir o.a., sum læknan persónliga skal standa inni fyrri.

- Læknar hava ikki fingið útbúgving til slíkt arbeiði og tað fellur mær tí eisini ógvuliga tungt.

Læknaýrkíð er helst eisini tað mest bundna arbeiðið, sum hugast kann.

Tú ert bundin 47 vikur í árinum og eingin hvítið fer framvið, har tú ikki hefur eina 24 tíma vakt! Tað at tú altíð er so bundin ger eisini, at privatlívið ikki kann hóklast um, sum tú tegin vildi. Hátiðardagar og

veitsur í familjuni fara framvið, og tað er vorðit náttúrligt at vit ikki kunnu luttaka, tí eg havi vakt.

Eg vil ikki hava telefon í bilinum, tí eg kann ikki torga at skula taka míni arbeiðsmál við mær í framman heim. Tí nýðist eg altíð at siga frá heima, hvar eg eri, so fólk kunnu fáa fatur í mær, um neyðugt. Umframt vanligu upplatingartíðirnar, hava kommunuleknanir í Havn vakt 3. - 6. hvønn dag og vikuskiftisvakt 3. - 6. hvørju viku.

Er tað forsvarligt at læknar skulu taka stöðu til álvarsliga mál, tá teir arbeiða so nógv. Hava tí ongar hvíldarreglur? - Nei, tað er avgjört ikki rætt, og tað hevði verið betur, um vit fingi møgulega hvíld, men slíkar reglur eru ikki til.

Ringja fólk um skjótt eftir læknanum, um sjúka tekur seg upp?

- Nei, tað haldi eg ikki. Eg havi varhugan av, at tey hava bíða sum longest áðrenn tey ringja. Oftast er nóg mikið at tosa við fólk, so tey síssast og verða sannførd um, at tað ikki er so illa státt. Tað er jú eisini tað vit læknar eru til fyrri, og tí kunnu vit kortini ikki siga, at fólk ringja ov nógv eftir læknanum, hóast tað visur seg, at tað ikki var so álvarsligt.

Hvussu eru sosialu viðurskiptini hjá fólki í dag - í mun til fyrri 10 árum síðan?

- Í 1981 tað eg byrjaði, húðu fólk ógvuliga trøngligt og tú hevði varhugan av at tey trunkaðust saman í smáum rúnum og at nóg fólk húðu saman í einum húsum. - Her eru stór framstig hend seinastu árin. Bústaðartrupuleikarnir eru batnaðir ómetaliga nógv.

Eg haldi ikki at fólk búgva í gleðstriðsum ella í yvirflóð - tey búgva gott í rúmligum húsum, og eg haldi at tey trívast væl. Hertil kemur, at nóg eldri fólk

flytir inn til yngra ættarliðið, har tey gera sær íbúðir í sama húsi, og tað haldi eg er gagnligt fyrri teirra sosiala samveru. Eg dugi ikki at siga, um tey gera tað av neyð, tí rúmd ikki er fyrri teimum eldru aðrastaðni, men í stør- um vil eg siga, at tað sýnist sum báðir partar trívast væl.

Fólk eru ovbyrgað

- Kortini er ein trupuleiki, sum alt meira kemur til sjóndar. Tað er tá fólk gerast sjúk. Flestu teirra, sum hava bygt hús hava brúk fyrri tveimum innlökum. Her er vansin, at tá sjúka kemur, so hava fólk ikki ráð at vera heima úr arbeiði. Eg eri tíverri ofta fyrri í uppgávu, at sjúkramelda fólk, sum arbeida á smáum verkjum, har tað kanska er ógjørligt at geva fólki lön, um tey eru sjúk eitt tíðarskeið.

Hetta er ein trupuleiki, sum er torførur at greiða, men eisini í mínum tíðarskeiði er Almennastovan farin at virka. Eg haldi at Dagpeningskúpin er gott ískoyti í hesum forðum, tó at tað ikki naktar allan tørv.

- Hóast fólk eru so hart fyrispent, so eru tey kortini virkin. Eg haldi at tey duga væl at liva, og um tú hugsar um stóra kvøðskúlavirksemið, ítróttartilisk og annað, so eru tað somu meniskju, sum taka lut har - hóast tey eru bundin fløggarliga.

- Hetta er ættarliðið, sum ikki bara situr hendur í favn og bíðar eftir, at onkur skal koma teimum til hjálpar. Tey verða kanska heldur ikki so lættir at skúgva til viks, tá tey koma í pensiónsaldr. Tey fara at seta krøv og hava sína hugsan um, hvat tey vilja hava framti.

Hvussu kemst tað hjá lækna, sum tekur upp eftir ferðslu-óhapp ella varlukku?

- Tað er ógvuliga sjáldan at vit koma á staðið, tí tað er oftast sjúkrabilar og Lands-

sjúkrahúsið sum tekur sær av slíkum.

- Tá eg starvaðist í Árhús, var eg eina tíð á narkosu-deild, har uppgávan var at fara út við sjúkrabílinum.

- Eg kann bert siga, at tað ongantíð verður ein vani at verða hjástaddur í slíkum fori. Her kemur læknaliga útbúgvingin tær til góðar, tí tú fert bara til arbeiðis og ger tað sum gerast kann. Torførast er tó tíðin frá tí tú fært fráboðan, og til tú kemur á staðið - tað óhugnaliga liggur í óvissuni um hvat er hent har tú ert boðsendur.

Fólk í kreppustöðu

Hvat er torførasta uppgávan hjá einum lækna?

- Tað er at geva avvarandi ring boð. Tú upplivir tað sum ógvuliga harðrent at skulu siga avvarandi frá, at fólk eru álvarsliga læstað ella deyð. Tað er menniskjansligt ógvuliga krevjandi - vil eg siga.

Eisini kemur uppalging í læknaliga arbeiðinum okkum til góðar. Teir eldru læknarnir vistu okkum ungu, hvussu vit skuldu bera okkum at, og tað sum eg lærði í hesum tíðarskeiði, havi eg havt brúk fyrri í mongum forum.

Teir serkønu, sum hava granskað í fyrirbrigdinum tá fólk eru fyrri sorg og missi halda, at tað hjálpir einki at geva fólki tablettir, fyrri at hjálpa teimum í júst tí stöðu, tey koma í.

Tað tey uppliva er eins fyrri øll og kallast kreppustöða, - tað veit Anna Maria betur at siga frá enn eg. Hon hevur undirvist sjúkrasýstra-næmingum í hesum fyrirbrigdi, i, sigur Sølvi Winther Olsen og bíður konuna koma sær til hjálpar.

Kreppustöða? - tað er stöða tú kemur í, orsakað av van-lukkuilburðum ella óhapp- um, har tú kanst vera fyrri missi ella hótan um at missa onkran av tínum nærmasta. Kannningar sum hava verið gjordar vísa á, at fólk í sorg bera seg eins at - bæði sálar-liga og kropsliga, sigur Anna Maria Persson.

Sølvi Winther Olsen: - Mínar royndir eru eisini at fólk næstan altíð sýna somu at-ferð, tá tey kenna sorg og sakn. Og tí kanst tú hjálpa teimum til at koma víðari, hóast tú ikki heldur, at tú ert til nakra hjálpar í løtuni. M.a. eygleiðingar kunnu vísa á, hvar í kreppustöðini fólk eru, og útfra tí hjálpa teim- um eitt stig víðari á leiðini, og sum frálíður sleppa tey flestu víðari hóast alt.

Tað verður mangan sagt, at læknan hefur tikið yvir, har leikluturin hjá prest fýr var at ráðgeva og greiða trupuleikar hjá fólki. Hesar tú slíkan leiklut?

- Tað nýðist eg erliga at viðganga, at soleiðis havi eg ikki hugsað um arbeiðið hjá mær.

- Eg havi íð hvussu so er ongantíð hugsað um, hvørt eg tók arbeiði frá prest-i, sigur Sølvi Winther Olsen hugsanarsamar - eins og tekur hann spurningin álvars-liga.

68 - uppreistrar ættarliðið

- Eg veit satt at siga heldur ikki, hvar læknaliga arbeiði staðgar og prestur skuldi komið inn. - Jú, sjálvsagt lokki eg spurningar fram hjá fólki sum eg dugi at sigga, hava trupuleikar av einhvørg- um slag. Kortini havi ongantíð hildið, at slíkir ikki kunnu svarast - um eg skal veita fólki hjálpar.

- Minst til - eg eri frá navnfama 68 ættarliðinum, tá ungdomsuppreisturin í-birtist og broytti viðurskiptini á lærða háskúlan. Tá kom sosialmedisin upp á tal, og teir serkønu fóru at tosa um at fólk ikki bert gjordust sálarliga ella kropsliga sjúk, men at viðurskiptini í um-hvørvinum sum heild, eisini hevdu ávirkan á heilsuna hjá fólki.

Tú arbeiðir eisini við ítróttar-fólki og skaðum, sum standast av hesum.

- Tað er eingin ítróttalækni í Føroyum, men eg eri limur í ítróttamedisinska felag, sum serliga innan lækna-vísund tekur sær av ítróttar-skaðum og viðgerð.

Ítróttarfólk eru nákað heilt fyrri seg. Tá tey verða skadd, skulu tey ikki hava somu viðgerð sum onnur fólk. Tey eru nógv meira motiverað fyrri at gerast frísk aftur og venja vøddar og likam til tess at sleppa at loka ítrótt aftur sum skjótast!

Eru tøl fyrri, hvussu nógv tað kostar samfelagnum at fólk verða skaðd í ítrótti - eitt nú innlegging, mistari arbeiðs-inntøku o.s.fr.?

- Nei, men eg veit, at júst ítróttarskaðar leikjast skjótari enn t.d. arbeiðsskaðar, júst tí at sjúklingurin verður nógv skjótari frískur aftur.

Sølvi Winther Olsen var í ungdomsárinum kappróðrar-amaður í Árhús, har hann lærði at rógva "uppá útlend-skan manér", sum hann sigur. Tá var hann eisini við í ítrót-tarmedisinska umhvørvinum á sjúkrahúsinum, og hevur hildið hetta sambandið síðani.

- Í dag eri eg ikki aktivur ítróttarmaður, men royni at geva upplýsandi tilfar frá mær, - eitt nú við at greiða frá í ítróttarfeløgnum um tað nýggja sum hendir á hesum øki, skriva greinar um tað og halda fyrlesrar. Hetta er tó bert persónligt áhuga-mál og hjálputil hjá mær, sigur Sølvi.

Sølvi Winther Olsen: - Skuldi eg sagt nákað beinleiðis um tað at vera kommunulekni í Føroyum, so er tað dekan